3. 4. 2013

ID: 90347

Bezdůvodné obohacení

Nárok menšinového spoluvlastníka na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého většinovému spoluvlastníku zhodnocením jeho spoluvlastnického podílu jinými investicemi (nikoli na nutnou opravy a údržbu) vynaloženými menšinovým spoluvlastníkem vzniká (mezi spoluvlastníkem investujícím a neinvestujícím) při zániku jejich spoluvlastnického vztahu. K zániku tohoto vztahu může dojít jeho zrušením a vypořádáním rozhodnutím soudu podle § 142 odst. 1 obč. zák., ale také převodem (prodejem nebo darováním) spoluvlastnického podílu kteréhokoliv z těchto spoluvlastníků. Nárok na zaplacení bezdůvodného obohacení je nárokem závazkovým (obligačním), který směřuje vůči osobě, není tedy vázán na spoluvlastnický podíl (nejde o nárok věcně právní). Nemůže tedy – vyjma případů universální sukcese, případného převzetí dluhu – být dlužníkem někdo, kdo nebyl spoluvlastníkem věci v době, kdy k vynaložení nákladu došlo.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 22 Cdo 216/2011, ze dne 24.1.2013)

Nejvyšší soud rozhodl ve věci žalobců: a) L. P., bytem v P. 4, V. P. 999/20, a b) S. P., bytem tamtéž, zastoupených Mgr. P.F., advokátem se sídlem v P., proti žalovanému Ing. J. P., bytem v Č.T., zastoupenému Mgr. K.K., advokátem se sídlem v P., o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví a o zaplacení 1.928.996,50 Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 41 C 1662/2003, o dovolání žalovaného proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. srpna 2010, č. j. 25 Co 91/2010-442, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. srpna 2010, č. j. 25 Co 91/2010-442, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 5. června 2009, č. j. 41 C 1662/2003-387, ve výroku V. ve věci samé a ve výrocích VI. – VIII. o nákladech řízení, se ruší a věc se v tomto rozsahu vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 4 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Obvodní soud pro Prahu (dále „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 5. června 2009, č. j. 41 C 1662/2003-387, zrušil podílové spoluvlastnictví účastníků k domu čp. 999 nacházejícím se na pozemku parc. č. 3155 - zastavěná plocha a nádvoří o výměře 247 m2, a pozemku parc. č. 3156 - zahrada o výměře 400 m2, včetně vedlejších staveb, součástí a příslušenství, zapsaných na listu vlastnictví č. 43 pro katastrální území M., obec Praha u Katastrálního úřadu pro hlavní město Prahu (výrok I.), nemovitosti přikázal do podílového spoluvlastnictví žalobců, a to žalobci a) ideálních 5/8, žalobci b) ideální 3/8 (výrok II.), žalobci a) uložil, aby zaplatil žalovanému 2.483.433,80 Kč do tří měsíců od právní moci rozsudku (výrok III.), žalobci b) uložil, aby zaplatil, žalovanému 1.490.060,20 Kč do tří měsíců od právní moci rozsudku (výrok IV.), žalovanému uložil, aby zaplatil žalobcům 1.928.996,50 Kč, a to tak, že žalobci a) zaplatí 5/8 z této částky, tj. 1.205.2622,80 Kč, žalobci b) zaplatí z této částky 3/8, tj. 723.373,60 Kč, do tří měsíců od právní moci rozsudku (výrok V.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky a vůči státu (výroky VI. - VIII.).

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že účastníci jsou podílovými spoluvlastníky předmětných nemovitostí, a to v rozsahu id. 5/16 žalobce a), žalobce b) id. 3/16 a žalovaný id. ½. Žalobci nabyli každý spoluvlastnický podíl id. 1/8 dědictvím po otci S. P., zemřelém. Spoluvlastnicí nemovitostí byla tehdy také jejich matka V. P., později Č., a to v rozsahu id. ¼. (na základě kupní smlouvy z roku 1964). Ta byla také původně žalobkyní v této věci. Darovací smlouvou z 13. 1. 2004 (s účinky vkladu práva do katastru nemovitostí k témuž dni) darovala žalobcům, a to žalobci a) id. 3/16 a žalobci b) id.

1/16 nemovitostí. Soud prvního stupně rozhodl podle § 107a odst. 2 občanského soudního řádu usnesením ze dne 15. října 2004, č. j. 41 C 1662/2003-16, že žalobci vstoupili do řízení na její místo. Tímto usnesením také vstoupil do řízení namísto původně žalovaného J. P., jeho syn žalovaný Ing. J. P. Tomu otec daroval spoluvlastnický podíl id. 1/2 nemovitostí darovací smlouvou uzavřenou 3. 2. 2004 (s účinky vkladu práva do katastru nemovitostí ke dni 4. 2. 2004).

Podílové spoluvlastnictví účastníků k nemovitostem podle § 142 odst. 1 občanského zákoníku (dále obč. zák.) soud prvního stupně zrušil. Nemovitosti, které nebylo možné reálně rozdělit, přikázal do podílového spoluvlastnictví žalobců s přihlédnutím k tomu, že v domě bydlí a že se podíleli se na jeho údržbě a rekonstrukci. Uložil jim, aby zaplatili žalovanému náhradu za jeho spoluvlastnický podíl, přičemž vycházel z obvyklé ceny nemovitostí stanovené znalcem.

Současně rozhodl o žalobě, kterou se žalobci domáhali po žalovaném zaplacení částky 1.928.966,- Kč z titulu zhodnocení jeho spoluvlastnického podílu investicemi, vynaloženými v letech 1993-2005. Výše zhodnocení spoluvlastnického podílu byla stanovena rovněž znaleckým posudkem. Vycházel z toho, že šlo o investice nikoli na nutnou úpravu a údržbu domu vynaložené bez souhlasu žalovaného, resp. jeho právního předchůdce, a proto zhodnocení spoluvlastnického podílu většinového spoluvlastníka mohou žalobci požadovat po žalovaném jen při zániku podílového spoluvlastnictví.

K odvolání žalovaného Městský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 24. srpna 2010, č. j. 25 Co 91/2010-442, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v napadeném ve výroku V. o povinnosti žalovaného zaplatit žalobcům 1.928.996,50 Kč a ve výrocích VI. a VII. o nákladech řízení. Rozhodl také o nákladech odvolacího řízení. Uvedl, že nárok menšinového spoluvlastníka na vydání bezdůvodného obohacení vůči většinovému spoluvlastníku za zhodnocení jeho podílu investicemi vynaloženými menšinovým spoluvlastníkem nikoli na nezbytné opravy nebo údržbu, vzniká až při zániku spoluvlastnického vztahu. Odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu, a to rozsudky ze dne 31. března 1989, sp. zn. 3 Cz 9/1989, a z 21. června 2001, sp. zn. 22 Co 599/99, ze kterých vyplývá, že je třeba rozlišovat náklady vynaložené spoluvlastníkem na společnou věc jednak na nutné opravy a údržbu a náklady jiné, které zhodnocují společnou nemovitost, vynaložené bez souhlasu většinového spoluvlastníka. Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. září 2008, sp. zn. 22 Cdo 1870/2007, také vyplývá, že pokud se spoluvlastník nemohl vyjádřit k investici provedené dalším spoluvlastníkem, jde z hlediska hospodaření se společnou věcí o neplatný úkon. Rovněž z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2004, sp. zn. 22 Cdo 2624/2003, plyne závěr, že povinnost většinového spoluvlastníka vydat bezdůvodné obohacení za investice jiné než na nutné opravy a údržbu vzniká až při zániku spoluvlastnického vztahu. Rozsudek soudu prvního stupně je tak v souladu s judikaturou dovolacího soudu.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Dovolání považuje za přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. (dále o. s. ř.) a uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Odkaz odvolacího soudu na judikaturu Nejvyššího soudu je nesprávný, neboť odvolací soud nevzal v úvahu, že rozhodnutí se zabývala otázkou bezdůvodného obohacení většinového spoluvlastníka vzniklého investicemi vynaloženými menšinovým spoluvlastníkem za trvání jejich konkrétního spoluvlastnického vztahu. V daném případě značnou část investic vynaložili žalobci v době, kdy žalovaný spoluvlastníkem nemovitostí vůbec nebyl. Kromě toho Nejvyšší soud uvedl výslovně v rozsudku z 21. 6. 2001, sp. zn. 22 Cdo 599/99, že nárok menšinového spoluvlastníka na vydání bezdůvodného obohacení vzniklý většinovému spoluvlastníku zhodnocením jeho spoluvlastnického podílu investicemi provedenými nikoli na nutnou opravu a údržbu menšinovým spoluvlastníkem bez jeho souhlasu vzniká při zániku spoluvlastnického vztahu, např. při jeho zrušení nebo také při prodeji spoluvlastnického podílu. Obdobně tomu musí být při zániku spoluvlastnického vztahu darováním spoluvlastnického podílu. Žalobci tedy mohou po žalovaném požadovat jen bezdůvodné obohacení vzniklé zhodnocením jeho spoluvlastnického podílu rekonstrukcí bytu č. 2,

která byla provedena v roce 2005. Žalovaný navrhl, aby rozsudky soudů obou stupňů byly zrušeny a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalobci navrhli, aby dovolací soud dovolání zamítl. Odvolací soud správně dovodil, že nárok menšinového spoluvlastníka na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého zhodnocením spoluvlastnického podílu většinového spoluvlastníka investicemi (nikoli na nutnou opravu nebo údržbu) vzniká teprve zrušením spoluvlastnického vztahu soudem. Pokud rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2000, sp. zn. 22 Cdo 599/99, spojuje vznik tohoto nároku s prodejem spoluvlastnického podílu neinvestujícího spoluvlastníka, nemusí být zhodnocení podílu investicemi v relaci s cenou, za kterou podíl prodává. Také novější judikatura Nejvyššího soudu – např. rozsudek ze dne 6. května 2008, sp. zn. 22 Cdo 1509/2007, spojuje vznik nároku na vydání bezdůvodného bohacení jen se zrušením a vypořádáním podílového spoluvlastnictví.

Nejvyšší soud projednal věc a rozhodl o dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění před novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. (dále opět o. s. ř.). Rozsudek odvolacího soudu byl vydán 24. 8. 2010 a podle čl. II bodu 7 tohoto zákona dovolání proti rozhodnutím vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. Zákon č. 404/2012 Sb. nabyl podle čl. VII účinnosti 1. 1. 2013. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, oprávněnou osobou, účastníkem řízení zastoupeným advokátem (§ 240 odst. 1 a § 241 odst. 1, 4 o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a že je i důvodné. Rozsudek odvolacího soudu je v rozporu s judikaturou dovolacího soudu.

Nejvyšší soud se k otázce investic spoluvlastníka do společné věci souhrnně vyjádřil v rozsudku ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 22 Cdo 3766/2011, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 91/2012. V tomto rozhodnutí uvedl:
„Souhlasí-li ostatní spoluvlastníci s nákladem vynaloženým jedním nebo více spoluvlastníky na společnou věc (a je nerozhodné, zda se jedná o náklady na nutnou úpravu nebo údržbu či o náklady na jinou než nutnou opravu a údržbu), jde o dohodu o hospodaření se společnou věcí a investující spoluvlastník má proti ostatním spoluvlastníkům právo na úhradu vynaložených prostředků (§ 137 odst. 1 obč. zák.); totéž platí v případě rozhodnutí většinového spoluvlastníka učiněného postupem podle § 139 odst. 2 obč. zák. Není-li mezi spoluvlastníky dohodnuto, jakým způsobem se budou na těchto investicích podílet, je rozhodující velikost spoluvlastnických podílů.

Jde-li o investice jakéhokoliv druhu, vynaložené jedním ze spoluvlastníků na společnou věc se souhlasem spoluvlastníků ostatních (či vynaložené na základě principu majority), jsou jejich části, připadající na spoluvlastnické podíly neinvestujících spoluvlastníků, splatné (nebyla-li mezi nimi uzavřena dohoda jiná) již za trvání spoluvlastnictví a nikoliv až po jeho zrušení a vypořádání.

Investice vynaložené jedním ze spoluvlastníků bez dohody s ostatními a nemající základ v tzv. majorizaci zakládají investujícímu spoluvlastníku právo na vydání bezdůvodného obohacení, které ostatním spoluvlastníkům vzniklo. Povinnost vydat bezdůvodné obohacení v souvislosti s vynaložením nákladů na nutnou opravu nebo údržbu vzniká za trvání spoluvlastnického vztahu vynaložením těchto nákladů. Nejde-li o náklady na nutnou opravu nebo údržbu, vzniká tato povinnost až při zániku podílového spoluvlastnictví.“

Z tohoto rozhodnutí vyplývá, že nárok menšinového spoluvlastníka na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého většinovému spoluvlastníku zhodnocením jeho spoluvlastnického podílu jinými investicemi (nikoli na nutnou opravy a údržbu) vynaloženými menšinovým spoluvlastníkem vzniká (mezi spoluvlastníkem investujícím a neinvestujícím) při zániku jejich spoluvlastnického vztahu. K zániku tohoto vztahu může dojít jeho zrušením a vypořádáním rozhodnutím soudu podle § 142 odst. 1 obč. zák., ale také převodem (prodejem nebo darováním) spoluvlastnického podílu kteréhokoliv z těchto spoluvlastníků. Judikatura, na kterou odkazoval odvolací soud, řešila vznik předmětného

nároku na vydání bezdůvodného obohacení v souvislosti se zrušením a vypořádáním podílového spoluvlastnictví soudem, v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 599/99 je však již také uvedeno, že nárok vzniká i při zániku spoluvlastnictví prodejem spoluvlastnického podílu.

Nárok na zaplacení bezdůvodného obohacení je nárokem závazkovým (obligačním), který směřuje vůči osobě, není tedy vázán na spoluvlastnický podíl (nejde o nárok věcně právní). Účastníci právního vztahu nejsou vymezení tím, že jsou vlastníky podílu i poté, kdy k vynaložení nákladu na věc došlo. To tedy znamená, že nepřechází na nabyvatele podílu (nejde-li o případ universální sukcese), dlužníkem je ten, kdo se takto na úkor investujícího spoluvlastníka obohatil, věřitelem je ten, kdo náklad ve prospěch jiného vynaložil. Nemůže tedy – vyjma případů universální sukcese, případného převzetí dluhu – být dlužníkem někdo, kdo nebyl spoluvlastníkem věci v době, kdy k vynaložení nákladu došlo.

Z uvedeného se podává, že právní posouzení věci odvolacím soudem není správné. Nejvyšší soud proto z tohoto důvodu rozsudek odvolacího soudu zrušil.

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Majetková podstata (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody zaměstnancem
- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Zajištění dluhu (exkluzivně pro předplatitele)
- Způsobilost být účastníkem řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody
- Katastr nemovitostí
- Insolvence a SJM
- Vedlejší účastník
- Plat